

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioannis Ionstoni|| Theatrvm|| Vniversale Omnivm|| Animalivm||
Qvadrpedvm

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLV.

VD18 90528808

Caput X. De usu et facultatibus Zibethi.

urn:nbn:de:gbv:45:1-10966

ab animali extractum, tempore procedente obscurum adparet, cum tamen et ipsum initio album spectetur, sed citissime fulvescat, praestans sic evadat. Foeminei Zibethi uncia valet quantum masculi unciae quatuor. Ita admista uncia una foeminini, sex masculini unciisambo perficiuntur, cum masculinum solum absque foeminino parum valeat.

Adulteria. Adulteratur variis modis, admisto butyro, vel pulpa passularum maiorum, seu Zibibi et aliis rebus. Frater Evangelista Quadramius l. de Theriaca cap. 11. Zibethum adulteratur adipe rancido, vel butyro, vel caseo. Sed si huiusmodi parum impositum fuerit cochleari argenteo super prunas, adulteratum reddet suae missionis odorem, vel casei, vel adipis, vel butyri rancidi, legitimum

Legitimum.

vero suavissimum odorem. Sed legitimumne, an adulteratum sit, ex F. Gregorio scribit Faber, cognosci, quia infusum in vas, in quo aqua bullit, statim, quod heterogeneum et Algaliae admixtum fuit, fundum petit, Zibethum autem sincerum aquae superficiei innatat. Nos dicimus admixtum cum butyro, vel alia repingui, non posse separari dicto modo, sed percepimus etiam aliquando in ipso odorem butyri rancidi, butyrum enim veterascens corrumpitur et odore rancido semetipsum manifestat. Solet etiam optimum Zibethum acquirere colorem, veluti telam quandam fuligineam, sed in profundo albescit, quod vero adulteratum fuit, eiusdem est coloris in profundo, ac in superficie, fervatur in vitro, non alibi.

CAPUT X.

De usu et facultatibus Zibethi.

Cautio. Duplicis est usus Zibethum, vel odoris gratia, vel facultatum, odorem tantum respiciunt Myropolae, Medici facultates.

Caute dicunt Myropolae adhibendum esse in compositionibus aromaticis Zibethum, nam suo valido odore alios superat, unde odorata unguenta ex multis conflata Zibethum tantum redolent. *Pulvis Zibethi simplex apud Alexium fit ex saccharo candi et Zibetho simul in pulverem redactis, qui servatur vase vitreo optime clauso. Rosellus sumit ovorum cortices lotos et siccatos, in tenuissimum pulverem redigit et cuilibet unciae addit Karactos iij. Zibethi. Karactus autem pendet grana iij. vel recipit cortices praeparatos ovorum duarum unciarum pondere, infundit in aqua rosacea Moschata 10. vel 12. diebus, eos exsiccat, terit et cribrat in tenuissimum pulverem, addit pulveris sacchari fini unciam unam, tunc mortarium aeneum prunis ardentibus intro positus calefacit, quantum tactu ferre manus possint, inde absterseo mortario imponit pulverem corticum, levi-*

Pulvis Zibethi.

gat pistillo et addit Zibethi Karactos iij. paulatim miscendo inuncta pistilli summitate, sic levigat spatio unius horae, postea in vitreo vase bene clauso servat, quo pulvere aspergemus dealbata linteamina, subuculas et alias vestes.

Sapo odoratus fit ab iisdem aucto-ribus, accipiendo saponem communem optimum, secant subtiliter et exsiccant ad solem, vel in umbra per 10. dies, tundunt et cribrant in pulverem tenuem, tunc addunt Zibethi pulverem et aqua rosacea uniunt in solidam formam.

Fiunt etiam ex Zibetho olea unguenta et suffumigia, quae describere supersedebo.

Quoad vires medicas, F. Gregorius de Bolivar apud Fabrum, *pel. lis.* inquit, *ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectibus. Ventriculum praecipue roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur et quotidie gestetur. Nigri illi Guineae et Brasilienses barbari huius quoque animalis carnibus vescuntur, ut cumque sit pessimi odoris et digestionis durissimae, quam ad venerem tamen*

Gg

prae-

praestare maximum stimulum affirmant. Sed Hyaenae pellis ad morsum canis facit ex Scribonio Largo cap. 171. *Peruenit ad me opinio, inquit, esse in insula Creta barbarum quendam naufragio adpulsum, maiorem natu publice mercedem accipientem. Quin etiam, quum liquorem timent et latratus edunt spasmoque vexantur, remedium brachio sinistro alligato efficere, ut et potionem accipiant et liberentur vitio. Hoc ego, cum quaererem ab hospite meo legato inde missò nomine Zopyro Gordiense medico, quod esset pro magno munere, accepi. Dixit autem Hyaenae corii particulam esse panno inligatam, quod eo adhuc non sum expertus, quamvis protinus magna cura Hyaenam invenirem et pellem paratam habeam, quia non incidit ex eo quisquam et opto quidem, ne incidat, sed quia id non est in nostra potestate, si casu inciderit, remedium habere oportet ad tantae rei experimentum.* Et Marcellus Empiricus cap. 36. *Vituli marini, aut quòd melius est, Hyaenae pelle facta calciamenta, si quis in quotidiano usu habuerit, efficaciter podagrae morbo carebit, sic etiam Aetius ferm. 2. cap. 162. Hyaenae pellem quidam domi repositam adservant et usu expetente ipsam a rabioso cane commorsus circumdant.* Nam proprietate quadam prohibet, ne commorsus in aquae timorem delabatur, sed etiam illapsis auxiliatur, supra fidem autem est, quod refert Nonius cap. 259. de fulminibus scribens, a fulminibus dictas pelles homines tueri et praeservare, his verbis: *Phocae pellis et Hyaenae: Quorum animantium pelles etiam imperatorum nares circumferunt.*

Avicenna. Zibethi autem liquorem equidem adfirmarem Avicennae fuisse cognitum et de eo egisse lib. 2. c. 326. nomine Galiae et Algaliae, quo loco non potest intelligere Galliam Moschatam, quia loquitur de medicinalis simplicibus, non autem de compositis. Alia vero res est Algalia et Sedervam Serapionis, quae succus herbae frigidus et adstringens est, ut Acacia, quod etiam animadvertit Lusitanus in Dioscoridem. Por-

ro Simon Ianuensis Zebeth esse Avicennae Galiam censuit et animalis Arabici sudorem. Adde quod vires ab Avicenna Algaliae tributae nulli alteri rei, quam nostro Zibetho conveniunt, scribit namque Avicenna: *Galia lenit apostemata dura. Dissolvitur in oleo Ben, aut Keiri et destillatur in aurem dolorosam et eius odoriamentum confert epileptico et vivificat eos et sedat sodam frigidam et, quando datur de eo in vino, inebriat. Odor Galiae confortat cor. Algalia confert doloribus matris frigidis supposita et apostematibus eius duris et phlegmaticis et provocat menstrua et facit matricem descendere praefocantam et inclinatam et mundificat eam et praeparat ipsam ad impraegnationem, quae omnia Zibethum peroptime praestat, non differt Galia ab Algalia, quia al est articulus apud Arabes.*

Matthiolus calidae et humidae facultatis esse censuit. Contra Cardanus animalium odorata excrementa valde ficca pronunciavit. Renodeus et Amatus Lusitanus odorem Zibethi Moscho affinem dicunt, sic et qualitatem, at Moschus ex Avicenna est calidus et siccus in secundo gradu. Quod si animalis sudor est, quum sit animalis calidissimi et tempore calidissimo abundas, immo in animali ira et motu calefacto dicendum videtur Zibethum esse substantiam biliosam, calidam et siccam, facultate digerente praeditam, sed quia sapor a nemine, quod sciam, est degustatus, ideo ex hoc nihil colligere possumus certe. Galenus 10. de simp. med. fac. agens de sudore, illi misceri interdum dixit nonnihil bilis, ita, ut aliquando salisus, aliquando amarus adpareat sudor, unde, quum Civetta sudans et bilescens copiosiore reddat Zibethum, huic sudori nonnihil misceri bilis opinabimur, quare succus erit facultate calidus et siccus et fortasse amarus et acris. Et quum sudantium sordes facultatem habere expertus fuerit Galenus digerentem, ita, ut in phlegmone uberum fuerit.

Temperamentum.

Zibeth calidum, siccum.

C. flo
ranc

Ad ut
strang
tus.

Ad c
tum.

fuerint efficax remedium, praeterea ad bubonem iisdem usus, celeriter disparuisse tumorem conspexerit. Hinc Avicenna Zibethum, seu Algaliam dura apostemata lenire scripsit. Sed partium genitalium videtur proprium iisdemque dicatum pharmacum, de quo Castor Durantes ita cecinit:

Zibethi Veneris crescunt solatia odore,

Adiuvat hoc uterum ne praefocetur, et inde

Est adeo vulvae gratum, ut proclives ad illud

Quamvis admotum irreat.

Ruellius vero, si cavernulae, inquit, umbilici admoveatur, tradunt conuersum in alterutram partem uterum in suam resilire sedem, aut si sursum versus impulsus opprimat, subdito eo de vocari, tam amans huius odoramenti vulva, ut ad id undecumque admotum irreat. Idem tradit Matthiolus, Renodeus, Amatus, qui etiam pessos adaptat. Hoc etiam utuntur ad uteri strangulationem L. Marcatus, M. Pascalius, G. Eruelius, Schenckius, Hollerius, Altimarus, et Capivaccius. Ad uteri praevocacionem malignam commendat Io. Colle. eodem etiam utuntur Rasis, et Valefcus Algaliam vocantes. Rod. a Castro lib. 2. de Morb. Mul. cap. 1. ad strangulatus uteri, inungit os vulvae oleo aliquo odorato, admisso uno vel altero grano Zibethi, utitur etiam eiusdem suffitu ad uterum. et lib. 3. cap. 1. ad sterilitatem, ex Zibetho suffitus facit utero. item cap. 2. facit linimentum et cap. 4. os uteri Zibetho inungit. Haec autem vis experientia confirmata, signatura videtur esse indicata, quum enim gignatur in animalibus particula, quae uteri seu vulvae quandam formam habet, videtur per id natura nobis indicare voluisse, huiuscemodi succum ibi genitum habere maximam proprietatem cum animalium vulvis.

Et quia Zibethum abundans in folliculis animalis irritat ipsum ad sui excretionem, videtur per id natura nobis significasse ipsius vim ad

coitum incitandum, proinde inquit Matthiolus, nec mirum est, si eo viri peni circumlito magnum mulieribus in coitu offerunt solatium. Sic Amatus Venerem incitari scripsit pudendis illitis. At Caesalpinus lib. 8. de mor. cap. 9. ad conceptum: *Vt autem avidius, inquit, uterus semen suscipiat, aiunt Zibethum glandi illitum in coitu voluptatem mulieri adaugere, unde alacrius semen admittit.* Gattinaria scripsit ad praefocacionem matricis valere Zibeth vel Zebeth, quod adplicatur inuncto digito obstetrici et in vulvam immisso et subdit: *De quo semel usus fui in muliere quadam patiente praefocacionem, cui causavit tantum adpetitum coeundi, quod quasi continue volebat marito suo copulari, deinde rogavit me sibi vellem talem adpetitum removere, dixi, quod ex se removebitur post aliquot dies. Et nota, quod si vir, quando vult uti cum muliere, ponat in summitate virgae de dicto Zibeth et subito utatur, causabit in ea maximam delectationem.* Utuntur etiam eo ad delectationem mulieri praestandam Capivaccus, Fumanellus de comp. med. cap. 54. et alii.

Ad impotentiam coeundi Rod. a Fonseca consult. 10. Zibetho oleo de Ben dissoluto inungit penem et testes. Fallopius et Bellocatus apud Trincau. lib. 4. conf. 78. Capivacc. ad epilepsiam cuiusdam foeminae. Salomon Albertus apud Io. Philipp. Brendelium conf. 19. cerotaria ex Tacamahaca cum Zibetho in eorundem meditullio subligare fecit ossi sacro, unum in confinio huius et lumborum, et unum e regione sub umbilico, eadem cerata etiam adplicat Hystericae, conf. 99. sed conf. 98. in suffocatione uteri. Oleum liliorum alborum cum Zibetho et Moscho subdit mulieri in gossypio. Praeterea Felix Platerus apud eundem conf. 102. ad iuvandam conceptionem iubet inungi pectinis regionem noctu cubitum iturae ex quodam linimento, cui Zibethi scrupulum semis miscet, et subdit, huius magna est utilitas affectibus uterinis, ut sint, qui credant, hoc solum

G g 2

C. forDurautes.

Ad uteri strangulationem.

Ad coitum.

Ad adpetitum Veneris.

Ad varios morbos.

solum sterilitatem uteri corrigere posse. Et Daniel Mylius lib. 1. Antid. Medicochym. in fin. *Zibeth*, inquit, *Colicae stercora expellit*. Sed Hollerius ad colicam ab humore frigido. *℞. Civettæ gr. iij. aut vj. dissolve oleo rutaceo, inungatur venter*: Greg. Horstius lib. 4. observ. 12. colico linimentum ex Theriaca cum pauxillo Zibethi ad inunctionem umbilici: Solenander sect. 3. consl. 28. in colica pituitosa, *Zibethum* inquit, *utiliter umbilico infricatur et inungitur, vis enim ipsius penetrans calorifica promte se in interna insinuat et quicquid nebulosum est, discutit ac dissolvit, quod humidum est, siccatur et mediocriter ita usurpatum calefacit*, quod repetit ex isto Camerar. de Mirabil. cent. 4. num. 26. Erot. de pass. mul. c. 4. *ad suffocationem super omnia est inunctio facta ex Zibetho intus et extra vulvam, quia menstrua attrahuntur et provocantur*. Etiam Mercur. de morb. mul. lib. 4. cap. 10. Paraeus de hom. gen. cap. 48. Vidius de cur. membr. lib. 11. c. 21.

Capivacc. Hysteriis inungit pudenda Zibetho vel mariti penem.

De Catti Zibethici felle. *pinguedine et oleo ex ipso incocto nihil apud recentiores legimus, sed apud antiquos nonnulla extant de Hyaena ipsorum, ut ex Gal. 2. de comp. med. loc. cap. 7. Aesclepiades in collyrio quodam liquido Basilis habet felle Hyaenae, in alio Antonii Musae et alio Philoxeni. Sed Aelianus de Hist. Anim. lib. 6. c. 46. Ibis felle inquit, Hyaenae interimitur. et 1. de comp. med. loc. cap. 1. Galenus ad alopeciam Hyaenae adipem laudat, quia tenuium partium substantiam habet, quae promte in cutis profundum penetrare queat, atque ad radices usque capillorum pertingat, denique Aetius ferm. 2. cap. 164. idem facit, et Hyaena tota oleo velut vulpes cocta. Olei vulpini multas dotes enumerat, quae Hyaenae oleo etiam convenient. Demum cap. 194. Hyaena viva inquit, in oleo cocta, velut de vulpe dictum est, oleum discussorium efficit arthriticis utilissimum.*

CAPUT IX.

De ossibus Civettæ.

Restat ultimo loco proponendum de animalis eiusdem Scheleto a me parato, quod apprime utile erit istius naturam investigantibus, in hoc enim cognoscetur ossium dispositio, unde licebit conferre cum Scheleto canis, vulpis, lupi, felis, et aliorum animalium, ut percipiatur similitudo et dissimilitudo cum dictis animalibus.

Quum in omnibus animalibus non idem sit vertebrarum spinæ numerus, in nostra Hyaena odorata 49. numerantur. at sui et erinaceo 4. tantum sunt. Equo 8. camelo 15. collum enim constat sex vertebris, ut in canibus, hinc thorax assumit sibi duodecim more solito, adsunt in dorso septem aliae, ut canis etc. at erinaceo 8. cuniculo 10. demum cauda constat viginti quatuor ossiculis. In cane numeravi 15. tantum. In

maxillis dentes incisori sunt sex utrinque admodum parvi, ut in cato-pardo et canibus, his proxime accedunt canini dentes magnitudine et forma, ut in canibus. Molares autem utrinque sunt sex, quorum primus prope caninos caeteris minor spectatur, ut penultimus ex his maior omnibus est.

Effigies potius cani et huius generis similibus, quam alteri generi affimilari videbatur et haec breviter dicta sufficiant de anatome. Excuset autem nos lector, si nihil observavimus interiora secando, quia talis erat viscerum putridorum foetor, ut nausea excitata in meis discipulis praesentibus, nempe in Doctore Dominico Panarolo secante et aliis adstantibus, celerrimam sectionem vix permitteret.

